

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

Излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсець

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА
Въ България 8 лева
Въ странство 8½ « златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ
ВЪ РЕДАКЦИЯТА НА
«Медицинско Списание», Варна

СЪДЪРЖАНИЕ: *Храната въ трескавитѣ болѣсти. — Първа помощ при нещастни случаи. — Разни.*

Храната въ трескавитѣ болѣсти.

Отъ една лекция на Д-ръ D. Beaumetz.

Въ продължение на нѣколко вѣкове медицината е строго слѣдвала правилата, които Иппократъ е опредѣлилъ върху храната въ остритѣ болѣсти. Въ книгата си по този предметъ той казва: «Нѣма съмнѣние, че ако слабостта е слѣдствие на болки, или на остротата на болѣстта, много е злѣ да караме болния да зема много пития или храна, като мислимъ че слабостта произлиза отъ празнотата на сждоветѣ (кръвоносни); но пакъ срамно е и да не признаемъ, че болния може да бжде слабъ и отъ нехранение и че съ диета можемъ да направимъ положението му по лошо». Послѣ той прибавя: «Ако единъ другъ лѣкарь, или едно лице странно за медицината дойде при единъ болънъ и се научи какво му се е случило и каже на болния да яде и пие добръ, нѣщо което неговия лѣкарь му билъ запретилъ, то той ще принесе на болния едно явно облегчение. — Подобни случаи особено докарватъ въ обществото

срамъ на лѣбаритѣ, защото се показва, че първо-дошлия, лѣ-
каръ или страненъ за медицината, тъй да се каже, възкресява
единъ мъртвецъ». —

Галиенъ, Целсъ, Аецпиусъ, Павелъ Егинский сж слѣдвали
и обяснявали поученията на Иппократа, които сж исказвали
сж тѣзи думи : «Когато болѣстѣта е въ силата си, трѣбва да
се пази най строга диета». Но въздържанието не е било пълно,
защото Иппократовата медицина е давала въ сжщия този пе-
риодъ на болѣстѣта тизани (настои) отъ пречистенъ ячменъ,
отъ гдѣто и тизанитѣ сж зели своето общо име (πτισχυη пре-
чистенъ ячменъ). Твърдѣ на рѣдко сж ставали нарушения на
Иппократовитѣ правила; едно отъ най-любопитнитѣ навѣрно е
онова на Петроний, който е давалъ на трескавитѣ болни месо,
за което Галиенъ много го е укорявалъ.

Къмъ края на осемнадесетий вѣкъ, въ 1780 год. когато
Браунъ е издалъ трудътъ си : *Elementa medicinae*, който трѣб-
ваше да направи революция въ медицината, Иппократовото у-
чение се промѣни относително храната въ трескавитѣ болѣсти.
Като е тургалъ почти всичкитѣ трескави болѣсти въ реда на
безсилнитѣ, Шотландския преобразователъ е съвѣтвалъ да се
лѣкуватъ съ възбудителни и подкрѣпителни средства, въ които
храната е земала важно мѣсто. Тѣзи мисли сж намѣрили въ Англия
добъръ подготвена почва, а особено въ Шотландия, и ние вижд аме
много по-късно Гравъ да поддържа съ усилѣхъ мислитѣ на Брауна и
да показва опасността на диетата (въздържанieto отъ храна) въ
трескитѣ; той счита даже тѣзи точка толкова важна въ своята
лѣбарска кариера, щото казватъ, че пожелалъ да туратъ надписъ
надъ гроба му, че презъ всичкия си животъ той е билъ единъ
отъ най горѣщитѣ партизани на храненieto въ трескитѣ.

Учението на Брауна дълго време не е могло да провикне
въ Франция защото физиологическата медицина на Бруссе му
била противопоставила една ягка преграда. Като мислялъ че
всичкитѣ трескави болѣсти произлизали отъ едно раздражение
на стомаха и чървата, прекаления реформаторъ отъ Валъ-де-
Грасъ (болница въ Парижъ), по-строгъ отъ самия Иппократъ,

е осаждалъ на пълна диета всичкитѣ трескави болни. Безъ да знае че въ крайнитѣ периоди на непрерывнитѣ трески храната предизвиква една физиологическа треска, както Borden го е добръ забѣлѣжилъ, Бруссе отново е подлагалъ на съвършено въздържание бѣднитѣ болни, които при първото похапване сж представлявали най-малкото трескаво движение. Днесъ може безъ да се излъже, чловѣкъ да каже, че това злочестно учение строго приложено, е дало най ужасни резултати.

Когато французската медицина се отърси отъ хомата на Бруссевата школа, измѣни и правилата на съвършенното въздържане въ лѣкуването на остритѣ трескави болѣсти, и, въпреки опитванията на Форже, който най-живо е въстаналъ противъ тѣзи *хранители на треската*, както ги е той наричалъ, и който е пишалъ наивно, че на мѣсто да се храни треската по-добръ е да се излъкува, повечето лѣкари сж показали опасността на въздържанieto въ трескавитѣ болѣсти; на него въ особенностъ се дължели честитѣ ескари (гангрени) у болнитѣ отъ тифусната треска.

Тѣзи борба е била горѣщо водена отъ Marotte, Trousseau, Négarд и др. и въ едно забѣлѣжително разискване въ 1857 год. въ Болничното Дружество всичкитѣ лѣкари еднодушно сж признали нуждата да се хранятъ болнитѣ заразени отъ трескави болѣсти. Ако Trousseau чрезъ блѣсъка на своето учение и чрезъ прѣлестята на своето слово е билъ защитникъ на това хранение, трѣбва обаче да се признае че Monperet е билъ първий, който го е приложилъ рѣшително. Той е давалъ на своитѣ болни отъ тифусна треска разни супи, виненалимонада, вино отъ кина, вино отъ Bagnols, и то въ такъвъ размѣръ, щото е достигвалъ да имъ дава до 6 литри жидкостъ въ день.

Трѣбва сжщо да се забѣлѣжи, че нѣколко години прѣди това е била дадена на Dugiaи наградата Corvisart за трудътъ му върху въздържанieto въ болѣститѣ и чнето заключение е било слѣдующето: «въздържанieto нѣма никакво влияние върху остритѣ болѣсти; то не измѣнява нито хода имъ, нито проявленията имъ». До тогава само клиническото наблюдение е слу-

жило за да се отблъсне или да се допусне хранението въ лѣкуванието на остриѣ трескави болѣсти; но по късно сѣ се употребили и други нови средства за издирване.

Всичкиѣ наблюдатели еднодушно признаватъ, че треската дълбоко измѣнява отдѣленията (секрециитѣ) на храносмилателния каналъ. Въ хора, които сѣ имали отверстие (фистула) на стомахъ, се е забѣлѣжило, че единъ отъ първитѣ признаци на треската, е значителното намаление на стомахния сокъ, а даже и измѣнение въ състава му. Това сѣщото бива и съ другитѣ храносмилателни сокове. Въ нѣкои трески, както на-примѣръ въ тифусната треска (тежката болѣсть), тѣзи измѣнения въ дѣйствието на чревната слизиста кожа биватъ по значителни. Въ тѣзи болѣсти, дѣйствително, цѣлата мрежа на лимфатическитѣ съдове е хваната; мезентерическитѣ жлезди сѣ възпалени, тѣй щото дѣйствието на хилоноснитѣ съдове е по-бързано и слѣдователно по-голѣмата частъ отъ тѣнкото и дебелото черво не може да всмуква нито мазнитѣ емулсионирани храни, нито пѣкъ пептонизираниѣ бѣлтѣковидни храни. Само питнетата могатъ да се всмукватъ чрезъ клончетата на вена порта.

Въ какво състои трескавата горѣщина? Отъ изслѣдванieto на ппкучѣта и отъ онова на газовеѣ на дѣханието може справедливо да се допусне, че тѣзи горѣщина произлиза или отъ едно по-дѣятелно органическо разединение съ намаление на горѣнията, или пѣкъ отъ преувеличаванieto на горѣнията. Първата теория се поддържа отъ онѣзи, които се основаватъ на клѣточната теория на хранението, спорѣдъ която уреята произлизала отъ разединението на бѣлтѣковиднитѣ вещества; втората теория е поддържана отъ онѣзи, които допусчатъ идентѣ на Liebig'a и считатъ уреята за прямо слѣдствие на органическитѣ горѣния.

При това ние имаме едно право доказателство, то е изслѣдванieto тежината на болнитѣ. Спорѣдъ Thomas Layton болнитѣ изгубвали отъ тежината си въ средно число на день по 238 гр., 672 въ тежката болѣсть, по 387 гр. 6 въ пневмо-

пията, по 375 гр. 8 въ ставния ревматизмъ. Тъзи цифри нѣматъ освѣнъ сравнителна важность, по по-важно е да се знае хода на тѣзи загуби въ течението на една непреривна треска. Освѣнъ това, заключението на Layton, че въ остритѣ трескави болѣсти губението на тежината е равномерно нисходяще, не може да се приеме за сираведливо. Наистина, клинически всѣкий знае, че въ тежката болѣсть има болни, които поне по видному съхраняватъ своята обикновенна тѣстина и само въ първитѣ дни на оздравяването ослабватъ извънрѣдно бързо.

Друга една точка отъ въпроса е да се знае, какво ставатъ продуктитѣ, които произлизатъ отъ органическото разединение. Тѣзи точка е твърдѣ добрѣ изучена и не отдавно отъ Albert Robin. Той е показалъ че продуктитѣ на това разединение се натрупватъ въ организма, тѣй щото въ брѣвѣта на болиитѣ, на примѣръ отъ тежка болѣсть се намиратъ екстрактивни материи до 7 а даже и 9 на 100, тогава когато въ нормално състояние тѣзи цифра не е повече отъ 4 до 4,5 на 100. Тѣзи материи се псхвъргатъ на вънъ чрезъ испражненнията, чрезъ потѣта а особено чрезъ пикочѣта и тежестѣта или легкостѣта на треската зависи отъ по-големата или по-малка леснина съ която става това псхвъргание. Въ извѣстни минути има даже периоди на *изливание*, когато организма псхвърга твърдѣ голѣми количества отъ тѣзи екстрактивни материи. Тѣ съставляватъ именно кризитѣ които се забѣлѣжаватъ въ течението на тежката болѣсть.

Но тѣзи екстрактивни материи, които произлизатъ отъ органическото разединение не сѣ единственитѣ отровни начала, които тровятъ организма на тифуснитѣ. При тѣхъ трѣбва да се прибавятъ и итоманиитѣ и леукоманиитѣ, които произлизатъ отъ една страна отъ гнилостнитѣ явления въ храносмилателния каналъ, а отъ друга страна и отъ присѣтствнето на микроорганизми или бактерии. Bouchard и Lérine сѣ доказали чрезъ изслѣждане на пикочѣта на тифуснитѣ болни и нейнитѣ отровни свойства присѣтствнето на тѣзи разни продуктѣ. Тѣй Lérine е показалъ, че въ нормално състояние въ отровността

на пикучьта има само 15 на 100 органически материи, когато въ трескавата пикучь тѣзи материи възлизатъ до 45 на 100.

Прочее отъ всичко горѣизложено излиза, че въ трескавитѣ процеси, и особено въ тежката болѣсть, отъ една страна храносмилателния каналъ не може да всмуква бѣлтѣковиднитѣ вещества, а отъ друга въ организма се натрупватъ продукти отъ органическото разединение, които произвеждатъ отровни явления.

Въ подобенъ случай каква ще бжде ролята на храненіето? Разбира се твърдѣ ограничена, защото само жидкостта и солитѣ могатъ да проникнатъ въ организма, а мазнитѣ и бѣлтѣковиднитѣ вещества, по причина на повредитѣ въ хилоноснитѣ сѣдове, не могатъ да бѣдѣтъ всмукани. Въ случай слѣдователно на тежка болѣсть, болния не може да се ползува отъ мазнитѣ и бѣлтѣковидни вещества на храната, а ще яде собствената си мазъ и собственитѣ си мусци.

Но ограничено даже само въ всмукване на солни и водни материи, храненіето пакъ играе важна роль въ теченіето на трескавитѣ болѣсти, съ условие само храната да бжде жидка. Млѣкото и буѣйона, които се даватъ на тежко-болнитѣ, доставятъ на организма голѣмо количество вода и значително количество солп. А. Robin е доказалъ, че въ тежко-болнитѣ има едно истинско *минерално истощение*; което произлиза отъ ка-тадневното исхвърляние чрезъ пикучьта на 3 до 4 грамма натриевъ хлоруръ, 1,50 до 2 гр. Фосфорна киселина, 2 гр. 967 тѣфна киселина и 1 гр. 730 потаса. Буѣйона съдържа всичкитѣ тѣзи вещества и слѣдователно съ тѣхъ той може да отговоря на загубитѣ.

Но съ млѣкото все така ли е? Да, до една извѣстна степенъ. По водата и солнитѣ вещества то съотвѣтствува на серума, тѣй щото може твърдѣ добръ да служи за водна и солна храна въ трескавитѣ болѣсти. Но млѣкото съдържа още и мазни и бѣлтѣковидни вещества. Какво става съ тѣхъ? Всмукватъ ли се, или се исхвърлятъ не всмукани? Това е неизвѣстно и само точни сравнителни опити чрезъ тегленіе на тежко-болни хранени исключително едни съ млѣко, а други съ бу-

лийонъ могатъ да рѣшатъ въпроса. D. Beaumetz мисли че въ трескавитѣ болѣсти млѣкото дѣйствува само чрезъ своята вода и своитѣ солни вещества.

Ако солнитѣ вещества на храната замѣстватъ непрестаннитѣ солни загуби на трескавия, водата на тѣзи сжща храна изпълнява и друга цѣль. Съ нея чрезъ пикучѣта се исхвъргатъ на вънъ екстрактивнитѣ начала натрунани въ организма. Тѣзи цѣль се постига не само съ жидкитѣ храни, като млѣкото и и булйона, но още и съ настонтѣ (тизанитѣ), на чело на които трѣбва да се тури лимонадата и то не само за приятния вкусъ на тѣзи лимонада, но защото на лимоня се приписватъ особени противо-трескави свойства.

Арабскитѣ лѣкари, особено Исахъ-Ибнъ-Амремъ, отдавно вече сж били забѣлѣжили полезното дѣйствие на лимоня противъ треската, а Маглицери, който напоследне е правилъ опити въ Италия, утвърдѣва че лимонената отвара е равна, ако не даже и по-горня отъ киниповитѣ приготовления. Безъ да се отива до тамъ, може да се признае, че лимонадата играе една полезна роль въ тежко-болнитѣ, защото имъ доставя вода и нѣкои солни начала.

Другъ единъ по важенъ въпросъ, който трѣбва на обширно да се разглѣда е онзи на виното и на спиртветѣ.

Виното и спирта сж били отдавно употребявани вътрѣшно въ лѣкуванieto на остритѣ болѣсти и Пипократъ често настоява въ своитѣ книги върху употреблението на виното като подкрѣпително лѣкарство. Но трѣбва да признаемъ, че само отъ 1860 год. насамъ, когато Robert Bentley Todd публикува свой трудъ, спирта начена редовно да се употребява въ лѣкуванieto на възпалителнитѣ и трескави болѣсти, Todd е поддържалъ, че рольта на лѣкаря е да търси най-сгоднитѣ средства за да подкрѣпи силитѣ на болния въ остритѣ болѣсти; понеже тѣзи имали една естествена наклонность къмъ оздравяване. Снорѣдъ Todd най-доброто средство за подкрѣпление на силитѣ е спирта.

Въ Франция единъ отъ най-дѣятелнитѣ распространители

на Todd'овата метода е билъ Béhier и наскоро възпалителнитѣ болѣсти наченали да се лѣкуватъ съ спиртъ. Jassoud дава една статистика заета отъ Vennett, която е много благоприятна за лѣкуването на пневмонията съ спиртъ: при такова лѣкуване тѣзи болѣсти е дала смъртностъ 3,10 на 100, при чисто наблюдателно глѣданне смъртността е била 7,4 на 100, а при лѣкуване съ кръвъ въпусканне и съ stibio-kali tartaricum смъртността е била отъ 16 до 34 на 100.

Сжщата метода е била приложена и въ лѣкуването на трескитѣ. Въ 1873 год. Fourrier е показалъ добритѣ резултати отъ спиртното лѣкуване на тежката болѣсти. Burdel отъ друга страна е забѣлѣжилъ преимуществото на виното въ лѣкуването на блатната треска; има случаи на преривни трески упорити на всѣкакви лѣчебни средства, които само съ значителни дози спиртъ сж били излѣкувани. Todd сжщо е забѣлѣжилъ подобни случаи.

Днесъ ентусиазма на Todd'овата практика е малко поутихналъ, но при все това всички еднодушно признаватъ голѣмитѣ удобства на спиртното лѣкуване въ остритѣ трескави болѣсти. Спиртоветѣ иматъ показание особено въ адинамичнитѣ видове на тѣзи болѣсти. Тѣ даватъ превъсходни резултати въ крайнитѣ периоди на живота, въ дѣцата и старцитѣ. Gingeot е показалъ че дѣцата забѣлѣжително понасятъ спирта, който дава най-добри резултати въ лѣкуването на пневмонията; това сжщото бива и въ старцитѣ. Трѣбва най-послѣ да се прибави, че ако нѣкой алкооликъ (пшеница) се разболѣе отъ една остра болѣсти и ако му се запрети заведнажъ спирта, той ще представя тежки признаци, за това е нужно на такъвъ да се приложи Тоддовото лѣкуване.

Слѣдователно, адинамичнитѣ видове на трескитѣ, крайнитѣ възрасти на живота, навика съ спиртъ сж главнитѣ показания за употреблението на спиртоветѣ въ трескавитѣ болѣсти.

Ако всички и да признаватъ въ подобни случаи добритѣ ефекти на спирта, не всички обаче тѣлѣкуватъ еднакво него-

вото дѣйствиe. Едни считатъ спирта за сплопроизводно лѣкарство, което дѣйствува въ трескавитѣ болѣсти като поддържа и увеличава силитѣ на болния. Други пъкъ считатъ спирта за антитермично (противо-горѣщио) средство, което понижавя температурата. Други поддържатъ че спирта преняетствува на органическото разединение, макаръ и да увеличава количеството на вдихаемия кислородъ. Най-послѣ други мислятъ че спирта дѣйствува като храна.

D. Beaumetz, който обширно е изучилъ физиологическото дѣйствиe на спирта, мисли че всичкитѣ тѣзи миѣния изобщо сж вѣрни и че спирта дѣйствува сжщевременно и като храна, и като поддрѣпително и като антитермично и така това тройно дѣйствиe обяснява добритѣ резултати въ лѣкуваннето на остритѣ трескави болѣсти. Спирта е храна, защото претърпява горѣние въ организма, но това горѣние става въ ущербъ на кислорода отъ кръвта и чрезъ това той намалява явленията на горѣннето и понижавя температурата. Но той дѣйствува още направо и върху нервнитѣ центрове, като имъ дава сила и поддрѣпление.

Спиртното лѣкуване въ болницитѣ обикновено се практикува съ питието на Todd, което е съставило отъ равни части (по 60 грамма) конякъ или ромъ и питие днакодъ.

Въ частната практиката предпочитателно е да се замѣсти питието на Todd съ спиртни (сплни) вина, каквито сж напри-мѣръ, Испанскитѣ, Португалскитѣ или Сицилскитѣ вина. Тѣзи вина сж по-приятни на вкусъ, отъ колкото питието на Todd. При това тѣ могатъ да бѣдѣтъ натурални, тогава когато ракиитѣ въ търговията сж исклучително рѣдко добити отъ вино.

И тѣй, въ малко думи ще кажемъ, че въ трескавитѣ болѣсти и особено въ тежката болѣсть, храната трѣбва да се състои отъ жидки вещества които освѣтъ водата, която съдържатъ, трѣбва да заключаватъ солини начала, подкрѣпителни начала и едно твърдѣ слабо количество бѣлтъковидни вещества.

Но строгостта на това хранение трѣбва особено да се

съблюдава въ крайния периодъ на тежбата болѣсть, когато треската престанва и болния наченва да оздравя.

За да поправи загубитѣ, които организма е претърпѣлъ отъ продължителното гладуване, болния е обзетъ отъ единъ такъвъ ненаситимъ гладъ, щото съ лакомия се спуща на каквато храна му се попадне. Храната лошо смлѣна, скоро претварва храносмилателния каналъ и често това претварване произвежда скъсване на чървата придружено отъ единъ смъртоносенъ перитонитъ,—скъсване което лесно се разбира като се знаятъ повредитѣ, които сѣ се намирали въ чървата. Въ този периодъ прочее трѣбва да се бди храната да бѣде умѣрена, лесно смилателна, и да се дава въ такъвъ видъ щото да може лесно да се всмуква; послѣ, болния като отива постепенно къмъ окончателно оздравяване и храната му малко-по-малко ще се увеличава.

ПРЕВЕЛЪ Д-ръ Ивановъ.

Първата помощъ при нещастни случаи.

Ръководство за самаритянскитѣ школи

ВЪ ПЕТЪ ЛЕКЦИИ

ОТЪ

Д-РА ФРИДРИХА ЕСМАРКА,

Профессора на хирургията въ университетъ въ Килъ.

Отъ петото неизмѣнено издание превела отъ нѣмски Д-ръ А. Головина.

(Продължение отъ № 22).

ТРЕТЯ ЛЕКЦИЯ.

Пречупване на кокалитъ.

Кокалитъ се ягнъ, но се чуиятъ като стъкло, или порцелянъ, прѣзъ дѣйствието на външно напѣне (бутанне, ударъ, паданне, прескачанне, и т. н.) често съ шумъ който се чува и осѣща. Ние различаваме прости и усложнени пречупвания на кокалитъ. *Просто* ние наричаме онова пречупване когато кожата не е повредена; *усложнено* когато при това има една рана, предизвикана или презъ дѣйствието на

вредителното насилие (напр. презъ куршумъ) или презъ остри краища на кокалитъ, които пробавдатъ кожата отъ вътрѣ на вънъ. (Напр. единъ човѣкъ пада отъ дърво, пречупва си двѣтъ свирки, кокалитъ пробавдатъ кожата и влизатъ въ земята.) Усложненнитъ пречупвания на кокалитъ се много по опасни отъ колкото проститъ, защото при това кожата и мускулитъ се всѣкога силно смазани и защото твърдѣ често нечистотия (възбудителъ на гниенето), е попаднала въ раната и мжчно може да се пзвади отъ тамъ. По какво се познава едно пречупване на кокала? 1) По виднмото искривяване или скратяване на члена; 2) по неестественната му подвижностъ въ пречупенното мѣсто; 3) по силнитъ болги, и 4) по шума който се осѣща при движенията.

Какъ се исцѣрява едно пречупване на кокала?

Презъ това че въ пречупеннитъ краища се образува ново кокално вещество, което слѣпява краищата. Това ново вещество е отъ началото меко, сетѣ малко по малко става ягко като кокалъ (споредъ голѣмината и дебелината на кокала въ 2—4—6 недѣли). Ако въ течението на това време счупеннитъ краища се останали безъ движение въ онова положение което трѣбва, то исцѣряването става тъй че никакво промѣнение на формата не остава. Ако това не е било тъй, то кокалитъ се срастватъ на криво или съ скратяване, или же въ пречупенното мѣсто остава подвижно, което се нарича ложенъ ставъ.

Какъ поддържава доктора процеса на исцѣряването? 1) Той поправя счупенното, т. е. съ теглене и притискване той турва счупеннитъ краища въ надлежно положение единъ къмъ другъ. Тегленето той го прави презъ своитъ помощници, а притискването той прави съ своитъ собствени прѣсти. 2) Подиръ това той употребява такива средства които държатъ счупеннитъ краища на кокалитъ до исцѣряване неподвижно въ надлежното положение, единъ къмъ другъ. Това абсолютно спокойствие той достига или презъ шини (отъ дърво, отъ теке, отъ картонъ и т. н.), които поддържаватъ члена въ дължината му и се укрѣпаватъ презъ бинтове или кърпи, или презъ

такива превързки които иматъ способностъ да се затвърдяватъ и да образуватъ една ягха кора около цѣлия членъ (кога варена, гипсъ, силикатъ и т. и.)

Какво може да направи всѣки при едно счупване на кокала, когато нѣма докторъ и когато озлочестения трѣбва да бѣде запесенъ при доктора, или въ болницата? Той може да тури една временна превързка за да не стане отъ простото пречупване едно сложно презъ повреда отъ пренасянието, и за да бѣждатъ болкитѣ на повредения помалки. Преди всичко не необходимо е да се изслѣдва, има ли счупени кокали, или не. Често това може да се познае вече отъ видъ, презъ дрѣхитѣ, по измѣненната форма на члена. Ако не то трѣбва да се *разрѣжатъ* дрѣхитѣ и чизмитѣ, но не да се *снематъ*. Ако се окаже че има счупени кокали то трѣбва да се потърси такъвъ материалъ отъ който могатъ да се направятъ шини и да се укрѣпятъ тѣхъ послѣднитѣ споредъ средствата. Тукъ трѣбва спокойно всичко да се обмисли и колкото по добръ нѣкой знае да си помага самъ, толкова по лесно се намиратъ всѣкъдѣ потребнитѣ сръдства. При това най напредъ трѣбва да се вземе въ съображение въ какво мѣсто се намира озлочестения. Ако 1) това е въ градъ, или близо до населени мѣста, то се стараятъ да получатъ, дъски, оплѣки, сѣмѣлци отъ цигари, дѣщници, държки отъ метлитѣ (въ нѣмско метятъ съ четки, които иматъ дъгли, дървени държки), прѣчки за цвѣтя, метрове, картонъ (книги, газети, журналы, кутии за капели) стари фѣтрови шапки, кошници. Въ кухнитѣ се намиратъ: лажници, тенекета за печене, машини, лопати за огъня, риндета. Отъ онѣхъ които стоятъ на около молятъ за бастуни, за омбрели. 2) На свободно поле, въ гората, се намиратъ: клонове, клончета, дървесна кора, слама, плетове, правятъ сужуци отъ ржави, отъ гаци, отъ чорани, които напѣливатъ съ трева, сѣно, слама.

3) На бойното поле се намиратъ: сабли, щикове, тѣхнитѣ покривки, пилки, пушки, кожа и сукно отъ сѣдлата, ремаци отъ сѣдлата, телеграфна жица. За подбиване взиматъ: вѣлна, памукъ, фланела, ленъ, сѣно, мохъ. За укрѣпяване на шинитѣ

може да се употребят бинтове, свивки за малките дѣца, кърпи за носа, за шията, пешкири, кърпи за маси, чершафи, възета, връзки за чорапитѣ, подпюрки за гащитѣ, разрѣзани ризи, долни гащи, палтоли, и т. и. II нарчета отрѣзани отъ дрѣхитѣ на озлочеетепния могатъ да послужатъ, напр. отъ изрѣзанитѣ чизми като подстилка за кракѣ. На бойното поле съ тази цѣль се памиратъ много разни ремаци, напр. отъ ранеца, отъ саблята, отъ гащитѣ, отъ стремелата. Като направятъ отъ намѣренитѣ вспомогателни средства за повредения шини и го превържатъ, то трѣбва да се направятъ едни носилки, или кола, да се намѣсти повредения добръ вътрѣ и да се пренесе предпазливо тамъ, къдѣто той ще намѣри медицинска помощъ.

Размѣствания и растягвания на сухожилиата.

Останалото разедпнение на двата кокала, които съставляватъ ставъ, подиръ скъсването на ставнитѣ свързки се нарича *размѣстване*. То произлиза отъ това че едно външно насилие, напр. падане, борение, турва ставнитѣ кокали въ такова положение за което тѣхнитѣ движения не се направени. Какъ се познава това? 1) По измѣняването на формата на става, въ повечето случаи твърдѣ видимо като се сравни този ставъ съ онзи отъ другата страна; 2) подвижността на става е помалка; 3) опитванията да се движи става се твърдѣ болѣзненни.

Лѣкуванието.

Става трѣбва болкото може наскоро да се намѣсти, но само отъ доктора! Избѣгвайте всичкитѣ опитвания за това и чакайте спокойно догдѣто дойде доктора, или пренесете съ предпазливостъ болния при него.

Растягвания на сухожилиата.

Тѣй се наричатъ растягването и скъсването на ставнитѣ свързки и смазването на ставнитѣ краища презъ външно насилие (ударъ, падане, неравно стѣпане и т. и.). Става не показва никакво сжщественно измѣнение на формата, сравни-

телно съ другата страна, но той скоро се подува, презъ напълняване съ кръвъ; всѣко едно движение въ става е въспречатствувано и болѣзненно.

Лѣкуване.

Спокойствие, догдѣто дойде доктора; или въ краенъ случай студени компреси, съ мокри бинтове или кърпи, пренасяние къмъ доктора. Растриванieto на става е често полезно, но само по указанията на доктора. Тѣй нареченнитѣ ченгичи често разбиратъ твърдѣ добрѣ тѣзъ растривания, но нарѣдко тѣ правятъ и голѣма повреда съ тѣхъ, защото ги примѣняватъ и въ най неподходящитѣ случаи. Азъ съмъ видѣлъ случаи отъ възпаление на ставоветѣ, въ които подобни хора презъ груби манипулации се пречупвали кокали.

Изгоряване.

Презъ дѣйствието на голѣма жегга, на огънь, на пламѣтъ, на растопени метали, и т. н. върху кожата, и частитѣ които лежатъ подъ нея, става изгоряване; презъ дѣйствието на горѣща вода, или пара, опарване; презъ дѣйствието на ѣдки химически вещества (киселини или щелочи) разядване. Въ своитѣ послѣдствия и тритѣ си приличатъ. Различаватъ три градуса на изгоряване, спорѣдъ силата и продължителността на дѣйствието: 1) болѣзненна червенина (повърхностно възпаление); 2) подигване на пришки и 3) обжгливанне. Помежду многобройнитѣ поводи за тѣзи нещастни случаи азъ ще говоря само за нѣкои, които у насъ най-често се случватъ и които турватъ всѣкий приятель на човѣчеството да убѣждава всѣкога къмъ предпазливостъ. Освѣтъ театралнитѣ пожари, които предизвикватъ толкова жертви, взривове на газа, изгоряване съ петролеумъ (известенъ въ България подъ името на газъ) предизвикано отъ неосторожно обръщанне съ лампитѣ. Изобщо женския полъ въ това отношение е по-непредпазливъ отъ колкото мъжеския. Какъ често се загоряватъ легкитѣ роби на

дамитѣ презъ това че тѣ безопасно се обръщатъ съ свѣщи или съ спиртни лампи, съ бензинъ, или петролеумъ. Какъ много пожари ставатъ отъ това че оставатъ дѣцата да играятъ съ кибритъ, за това почти всѣкий день съобщаватъ вѣстниците, и какъ често се случаватъ безсмисленната майка или слугинята турятъ тѣй сѣдоветѣ, съ врѣло горѣщо млеко или супа, щото малкутѣ дѣца ги проливатъ на своето лице и шия, гърди и ржцѣ, това за жалость ний твърдѣ често го научаваме въ клиниката където сме принудени да унищожаваме, презъ оперативния пѣть, останалитѣ подиръ подобни изгорявания ржбове. А какъ много нещастни случаи би могли да се избѣгнатъ, ако всѣкий би считалъ за свой дългъ да рекомендува предпазване, щомъ бѣва той свидѣтель на подобна неосторожностъ. Но мнозина мълчатъ и отиватъ изъ своя пѣть, както свещеника и левита и се извиняватъ сами съ думитѣ «каква работа имамъ азъ! Нека всѣкий гледа себе си!» А който иска да бѣде самаритянинъ той спорѣдъ менъ взима на себе си и серпозния дългъ да повдига въ всичкитѣ подобни случаи своя гласъ и да препорѣчи предпазливостъ, даже ако той се покаже като че като неканенъ се бърка въ работитѣ на други хора. Никой отъ насъ да не позволя въ своя къща да се напълиятъ лампитѣ вечеръ тамъ гдѣто на-близо има свѣщъ или огнь, или же слугинитѣ да распалятъ заранѣта огнь въ кухнята съ петролеумъ, или же да се снематъ вечеръ лекета отъ дрѣхитѣ съ бензинъ. Нека всѣкий наблюдава щото кибритъ или сѣдове съ горѣщи жидкости да не попадатъ въ ръцетѣ на дѣцата му. И който иска да подари на своята жена или на свонтѣ дъщери легка материя за бални рокли или пердета, нека по-напредъ ги направи несгараеми. Начинна е тѣй простъ и ефтенъ и боята на материята нищо не изгубватъ отъ това. Трѣбва да бѣде извѣстно на всѣкого че достаточна е да се намокрятъ подобни материи въ единъ растворъ отъ сѣрнокиселъ амониакъ, сстиѣ пагъ да се изсушатъ и да се сидиростъ. Ако подиръ това тѣ дойдатъ въ съприкосновение съ пламъкъ, то не горятъ, а само медленно се превръщатъ въ въгленъ. Но какъ може да се спо-

могне ако напр. се загорятъ дрѣхитѣ на една жена? Пламъка покрива нещастната, нейнитѣ рѣцѣ, шията и лицето, космитѣ ѝ горятъ ясно. Най-добрѣ би било да се хвърли тя тутакси на земята, да се търкаля тамъ и по този начинъ да загаси пламъка презъ притискване. Но за това обикновено не достига хладнокрѣвие, тѣ високо викатъ и бѣгатъ, бѣганieto усилва пламъка. Какво трѣбва да се направи тогава? Не трѣбва да се бѣга за вода, а нека взематъ първата покривка, или снематъ бързо свонѣ собствени дрѣхи, завиятъ въ тѣхъ горящата, хвърлятъ я на земята и търкалятъ я догдѣто пламъка бѣде удушень.

(Слѣдва.)

Смъртността на дѣцата отъ 1 до 11 мѣсеци спорѣдъ вида на храната съ която се хранятъ.

Официалния бюллетенъ на игненическото бюро въ Берлинъ отъ 1-й Мартъ 1887, печати слѣдующата твърдѣ интересна таблица, дѣто е подраздѣлена смъртността на дѣцата въ Берлинъ отъ 1 до 11 мѣсеци, споредъ вида на храната съ която се хранятъ.

Смъртността на 1000 живи дѣца хранени съ:

	майчино мѣко	мѣко отъ горялиница	мѣко отъ животни	храни замѣ- няющ. мѣк.	растителни храни	неизвѣстни храни
1 мѣсець	20.8	16.8	157.3	437.3	140.4	4410.0
2 "	8.8	16.5	74.1	141.4	121.7	170.3
3 "	8.3	5.6	57.9	103.8	132.5	137.0
4 "	7.7	4.7	49.3	98.2	120.2	190.7
5 "	7.2	2.5	48.0	69.5	125.8	82.7
6 "	6.1	3.3	39.1	55.8	100.3	93.9
7 "	4.5	1.6	32.8	29.9	142.7	84.0
8 "	4.9	1.8	33.9	63.2	101.3	86.3
9 "	5.4	2.3	27.3	27.4	72.4	49.4
10 "	6.7	5.9	13.1	22.6	79.9	79.2
Срѣдни сума	8.8	5.7	45.6	76.5	110.2	244.6

Тия цифри рельефно показватъ съ една краснорѣчива и рѣдка точностъ, каква е опасността на която е изложено едно дѣте, което не се кърми отъ майка си или отъ кърмилница.

(Journal d'Hygiène, Юлий 1887.) П.